

DE NIEUWE
WERELD / ten have

Byung-Chul
Han De crisis
van het
narratieve

Van verhaal naar informatie

Hippolyte de Villemessant, de oprichter van het Franse dagblad *Le Figaro*, brengt de essentie van informatie treffend onder woorden: ‘Voor mijn lezers is een brandend dak in het Quartier Latin belangrijker dan een revolutie in Madrid.’ Voor Walter Benjamin maakt die opmerking in één klap duidelijk ‘dat niet meer het bericht dat van ver komt het liefs gelezen wordt, maar de informatie die een aanknopingspunt biedt voor het meest nabije’. De aandacht van de krantenlezer reikt niet verder dan het meest voor de hand liggende. Zij wordt *gereduceerd* tot nieuwsgierigheid. De moderne krantenlezer springt van het ene nieuwtje naar het andere, in plaats van de blik te laten dwalen in de *verte* en daarbij stil te staan. De *lange, langzame, verwijlende* blik gaat verloren.

Het bericht, dat altijd in een *verhaal* is ingebed, kent een heel andere ruimtelijke en temporele structuur dan

de informatie. Het komt 'van verre'. De *verte* vormt zijn wezenlijke kenmerk. De geleidelijke opheffing van de *verte* is een kenmerk van de moderniteit. De *verte* verdwijnt ten gunste van afstandsloosheid. Informatie is een onvervalst teken van afstandsloosheid, die alles beschikbaar maakt. Het bericht daarentegen onderscheidt zich door een *onbeschikbare verte*. Het verkondigt een *historische* gebeurtenis, die zich aan beschikbaarheid en berekenbaarheid onttrekt. We zijn eraan overgeleverd als aan het *noodlot*.

Informatie duurt niet langer dan het moment van kennisneming. 'Informatie krijgt pas betekenis wanneer ze nieuw is. Ze bestaat slechts bij gratie van het moment, ze moet zich er geheel en al aan overleveren en zonder tijd te verliezen onmiddellijk duidelijk zijn.'³ In tegenstelling tot informatie bezit het bericht een extensie in de tijd, waardoor het voorbij het ogenblik ook betrekking heeft op het *komende*. Het is *van historisch belang*. Het kent een *narratieve amplitude*.

Informatie is het medium van de *verslaggever*, die de wereld afstroopt op zoek naar nieuwtjes. De *verteller* is zijn tegenhanger. Hij informeert of verklaart niet. De kunst van het vertellen gebiedt juist informatie achter te houden. 'De helft van de kunst van het vertellen is al bij het weergeven van een verhaal van verklarin-

gen af te zien.’⁴ De achtergehouden informatie, dat wil zeggen de ontbrekende verklaring, verhoogt de narratieve spanning.

De afstandsloosheid verstoort zowel nabijheid als verte. Nabijheid is niet identiek aan afstandsloosheid, want in nabijheid is verte ingeschreven. Nabijheid en verte veronderstellen elkaar en wekken elkaar tot leven. Juist dit samenspel van nabijheid en verte scheidt de *aura*: ‘Het spoor is verschijning van een nabijheid, hoe ver datgene wat het spoor achterliet ook moge zijn. De aura is verschijning van een verte, hoe nabij datgene wat haar oproept ook moge zijn.’⁵ De aura is *vertellend*, want ze is *zwanger van verte*. Informatie daarentegen berooft de wereld van haar aura en onttovert haar door de verte af te schaffen. Zij *stelt* de wereld en maakt haar daardoor beschikbaar. Ook het ‘spoor’, dat naar de verte wijst, is rijk aan toespelingen en *verleidt ertoe verhalen te vertellen*.

De narratieve crisis van de moderniteit valt te herleiden tot het feit dat de wereld met informatie overspoeld wordt. De geest van het verhaal stikt in de informatiestroom. Benjamin stelt vast: ‘Als de kunst van het vertellen zeldzaam geworden is, moet dat voor een belangrijk deel worden toegeschreven aan de uitbreiding van de informatie.’⁶ Informatie ver-

dringt gebeurtenissen die niet verklaarbaar zijn, maar alleen verteld kunnen worden. Verhalen hebben niet zelden wonderbaarlijke en raadselachtige kanten. Ze zijn niet te verenigen met informatie als tegenhanger van het geheim. Verklaring en vertelling sluiten elkaar uit: 'Elke ochtend ontvangen we het nieuws van de hele wereld. En toch zijn we arm aan merkwaardige verhalen. Hoe komt dat? Dat komt doordat geen gebeurtenis ons nog bereikt die niet al doordrenkt is van verklaringen. Met andere woorden: bijna niets meer van wat er plaatsvindt komt ten goede aan de vertelling, en bijna alles aan de informatie.'

Benjamin verheft Herodotus tot grootmeester van de vertelling. Als voorbeeld van zijn vertelkunst dient het verhaal van Psammetichus. Toen farao Psammetichus na zijn nederlaag door de Perzische koning Cambyses gevangengenomen was, vernederde Cambyses hem door hem te dwingen als toeschouwer de triomftocht van de Perzen bij te wonen. Hij arrangeerde het zo dat Psammetichus zijn gevangengenomen dochter als dienstmaagd voorbij zag komen. Terwijl alle Egyptenaren die langs de kant van de weg stonden in luid geween uitbarstten, stond Psammetichus er zwijgend en roerloos bij, zijn ogen naar de grond gericht. En toen hij kort daarop zijn zoon zag, die in de stoet werd meegevoerd om ter dood te wor-

den gebracht, bleef hij nog steeds onbewogen. Maar toen hij daarna een van zijn dienaren – een oude, gebrekkige man – tussen de gevangenen ontwaarde, sloeg hij zich met de vuisten op het hoofd en gaf uiting aan zijn groot verdriet. Aan de hand van dit verhaal van Herodotus meent Benjamin te kunnen achterhalen hoe het met de ware vertelling is gesteld. Hij is van mening dat alle pogingen om te verklaren waarom de Egyptische koning pas bij de aanblik van zijn dienaar weeklaagt de narratieve spanning verstoren. Juist het achterwege laten van een verklaring is essentieel voor de ware vertelling. De vertelling ziet af van elke verklaring: ‘Herodotus legt niets uit. Hij geeft een uitermate nuchter verslag. Daarom is deze geschiedenis uit het oude Egypte duizenden jaren later nog in staat om verbazing te wekken en tot nadenken te stemmen. Ze lijkt op de zaadkorrels die duizenden jaren lang luchtdicht afgesloten in de kamers van de piramiden hebben gelegen en die hun kiemkracht tot op de dag van vandaag hebben behouden.’⁸

Het verhaal, aldus Benjamin, ‘raakt niet uitgeput’. Het ‘bewaart zijn kracht en is ook na lange tijd nog in staat zich te ontvouwen’. Informatie heeft een heel andere tijdsstructuur. Op grond van haar korte actualiteitsspanne put ze zichzelf heel snel uit. Ze werkt slechts voor een ogenblik. Ze lijkt niet op een onver-

gankelijke zaadkorrel, maar op een stofdeeltje. Het ontbreekt haar aan elke kiemkracht. Eenmaal ter kennisgeving aangenomen, zinkt ze weg in betekenisloosheid, zoals de afgeluisterde berichten op het antwoordapparaat.

Het vroegste teken voor de neergang van het verhaal is volgens Benjamin de opkomst van de roman aan het begin van de moderne tijd. Het verhaal put uit de ervaring en wordt van de ene op de volgende generatie doorgegeven: 'Voor wat hij vertelt, put de verteller uit de ervaring; uit de eigen ervaring of uit het relaas van anderen. En geeft die vervolgens door, zodat het de ervaring wordt van degenen die naar zijn verhaal luisteren.'⁹ Met zijn rijkdom aan ervaring en wijsheid kan hij iemand bij leven raad geven. De roman daarentegen getuigt van de 'diepe radeloosheid van de levende mens'.¹⁰ Terwijl het verhaal gemeenschap sticht, is het individu in zijn eenzaamheid en isolement de kraamkamer van de roman. In tegenstelling tot de roman, die psychologiseert en interpretaties geeft, gaat het verhaal descriptief te werk: 'Het uitzonderlijke en wonderbaarlijke worden zo nauwgezet mogelijk verteld, maar de psychologische samenhang van de gebeurtenis wordt de lezer niet opgedrongen.'¹¹ Het is echter niet de roman, maar de opkomst van de informatievoorziening in het kapitalisme die de vertelling

definitief om zeep helpt. ‘Aan de andere kant zien we hoe met de machtontwikkeling van de burgerij, waarvoor de pers in het hoogkapitalisme een van de belangrijkste instrumenten is, een vorm van berichtgeving ontstaat die, hoe lang geleden ook begonnen, de epische vorm in een nooit eerder geziene wijze heeft beïnvloed. Nu doet ze dat dus wel. En het blijkt dat zij even vreemd staat tegenover de vertelling als de roman, maar er wel een veel grotere bedreiging voor vormt (...) Deze nieuwe vorm van berichtgeving is de informatie.’¹²

Vertellen vergt een toestand van ontspanning. Benjamin verheft de verveling tot hoogtepunt van geestelijke ontspanning. Zij is de ‘droomvogel die het ei van de ervaring uitbroedt’, een ‘warme grijze doek, die vanbinnen is gevoerd met de gloedvolste, kleurrijkste zijde’ en waarin ‘we ons wikkelen als we dromen’.¹³ Maar het kabaal van de informatievoorziening, het ‘ritselen van het woud van bladen’ verdrijft de droomvogel. In het woud van bladen wordt ‘niet meer geweven en gesponnen’. Er wordt alleen informatie als prikkels geproduceerd en geconsumeerd.

Vertellen en luisteren kunnen niet zonder elkaar. De vertelgemeenschap is een *gemeenschap van luisteraars*. Inherent aan het luisteren is een bijzondere aandacht.

Wie luistert, is verzonken in zelfvergetelheid, verdiept in wat hij hoort. 'Hoe groter de zelfvergetelheid van de luisteraar, des te dieper de indruk die het gehoorde op hem maakt.'¹⁴ De gave van het luisteren gaat hoe langer hoe meer verloren. Wij *produceren onszelf*, we *beluisteren onszelf*, in plaats van ons in zelfvergetelheid over te geven aan het luisteren.

In het internet als *digitaal woud van bladen* bouwt de droomvogel geen nesten meer. Informatievaarders verdrijven hem. In de huidige hyperactiviteit, waarin het zaak is geen verveling te laten opkomen, bereiken we nooit die toestand van diepe geestelijke ontspanning. De informatiemaatschappij luidt een tijdperk van *geestelijke hoogspanning* in, want de essentie van informatie wordt gevormd door de prikkel van de verrassing. De tsunami aan informatie zorgt ervoor dat onze waarnemingsorganen permanent worden geprikkeld. Ze zijn niet meer in staat om over te schakelen op een contemplatieve modus. De tsunami aan informatie fragmenteert de aandacht. Dit verhindert het contemplatieve verwijlen, dat constitutief is voor het vertellen en luisteren.

De digitalisering zet een proces in gang dat Benjamin als kind van zijn tijd in het geheel niet kon voorzien. Benjamin brengt de informatie in verband met de

In een tijd waarin storytelling en het narratieve overal om ons heen zijn, is er paradoxaal genoeg sprake van een narratieve crisis. Terwijl verhalen vroeger ons leven zin en richting gaven, zijn ze nu gereduceerd tot vluchtige, commerciële narratieven die ons niet langer verbinden maar juist isoleren.

Byung-Chul Han beschrijft hoe het kapitalisme verhalen heeft getransformeerd tot consumptiegoederen, want storytelling is *storiselling*. In *De crisis van het narratieve* analyseert hij de gevolgen van deze ontwikkeling en roept op tot een herwaardering van de echte, verbindende kracht van verhalen.

Byung-Chul Han is hoogleraar aan de Universiteit voor de Kunsten in Berlijn. Eerder verschenen *De palliatieve maatschappij*, *Infocratie* en *Vita contemplativa* bij Ten Have/De Nieuwe Wereld.

NUR 730

9 789025 912772 >

ten have
DE NIEUWE
WERELD

www.uitgeverijtenhave.nl